

INGLIZ TILIDA SO‘ZLASHUV FRAZEOLOGIK BIRLIKLARINING FUNKSIONAL XUSUSIYATLARI.

(Functional features of phraseological units of speech in English.)



<https://doi.org/10.24412/2181-1784-2022-20-340-343>

Turakulova Oqila Amirkulovna,

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat

o‘zbek tili va adabiyoti universiteti

“Amaliy filologiya” kafedrasida katta o‘qituvchisi,

pedagogika bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

e-mail: shahrizodf@mail.ru Tel: 90 918 75 28.

ANNOTATSIYA

Ingliz tilining og‘zaki nutqi asosida frazeologik birliklarning funksional xususiyatlari tushuntiriladi. Frazeologik birliklarning til tizimidagi muhim vazifalari, o‘zgaruvchanlik funksiyalari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: frazemalar, iboralar, til sistemasi, nominativ, rezultativ funksiya.

ABSTRACT

The functional features of phraseological units are explained on the basis of spoken English. Important functions of phraseological units in the language system, variable functions are highlighted.

Keywords: phrases, expressions, language system, nominative, resultative functions.

KIRISH

Chet tilini o‘qitishda ingliz tili so‘zlashuvida qo‘llaniladigan frazeologik birliklarni o‘rganish muhim sanaladi. Shu kabi rang-baranglikni ingliz tili bilan bog‘lasak, frazeologik birliklar, frazemalar, iboralar va maqollar tilimizni mazmunli va ta‘sirchanligini oshiradi. Bunday birliklarni nutqda qo‘llanilishi so‘zlovchining intellektual salohiyatini ko‘rsatib berish imkoniyatiga ega. Shu sababli frazeologik birliklarning til sistemasidagi funksiyalarini alohida ta‘kidlash joiz.

- 1) Muqim funksiyalar
- 2) O‘zgaruvchan funksiyalar

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Barcha Frazeologik Birliklar uchun nominativ, kommunikativ va kognitiv funksiyalar xarakterlidir. Frazeologik Birliklarning kommunikativlik funksiyasi uning

nutq jarayonida ma'lum bir fikr ifodalash uchun xizmat qilishida namoyon bo'ladi. Albatta Frazzeologik Birliklardan nutq momentida ma'lum bir ma'lumotni tinglovchiga yetkazish uchun foydalaniladi va bu ularning kommunikativ birlik ekanligini tasdiqlaydi. Nominativ funksiya Frazzeologik Birliklarning moddiy dunyodagi ma'lum bir obyektlar, harakat yoki holatlarni nomlash yoki ifodalab kelishida namoyon bo'ladi. Frazzeologik Birliklarning nominativ funksiyasi tilning leksik qatlamidagi bo'shliqlarni to'ldirib kelishi bilan xarakterlanadi va ikki turga bo'linadi: neytral nominal va nominal .

Nominativ funksiya bilan bevosita bog'liq bo'lgan funksiya bu kognitiv funksiya hisoblanadi. Chunki borliqdagi narsa-predmetlarni jamiyatda tushunganimizdek aks ettiramiz. Ular ongimizda o'z inikosini topadi. Frazzeologik Birliklar ham xuddi til kabi ijtimoiy hodisa hisoblanadi Frazzeologik Birliklar uchun xos bo'lgan semantik funksiyaga volyuntativ (lot. voluntas-istak) deytik, rezultativ va boshqa funksiyalar bevosita tegishli.

Volyuntativ funksiya-bu xohish, istak bildirish funksiyasidir. Bu funksiya ba'zi Frazzeologik Birliklar uchun xarakterlidir. Masalan: wish smb. well- omad baxt tilamoq; Wish smb ill- muvaffaqiyasizlik tilamoq; I wish to God... — xudodan tilagim; Get one's wish- o'ylagan niyatiga erishmoq 1) I wish Jane Fairwax very well;but she tires me to death(Dickens Ch. Pickwick Papers, p. 112 2) I wish to Godwe knew what was in their mind (A.J. Cronin The stars look down, p.496 3) Fleur, I love you, Fleur! Fleur uttered a short laugh. Come again, she said,when I haven't got my wish? [Christie A. Easy to Kill. ch. 5, p.276]

If I would govern this country wisely, I must be posted in the details of its life, and not at second hand, but by personal observation and scrutiny [M. TwainThe Adventures of Tom Sawyer. ch, I, p. 254] Frazzeologik birlik voqealarning baravar yuz berayotganini ifodalab ko'rsatmoqda; Ba'zi Frazzeologik Birliklar uchun **rezultativ funksiya** ham xos bo'lib, u Frazzeologik Birliklar ifodalab kelayotgan harakat yoki holatning sababini ko'rsatib berishidir. Masalan: come a cropper-muvvofaqiyatsizlikka uchramoq; Make one's bed and have to lie on it- qilgan ishiga javob bermoq; Set smb's teeth on edge-kimnidir asabiga o'ynamoq;

1) Gerald: I may as well tell you at once that I've had very bad luck. I wanted to make money and I've **come** an absolute **cropper**. [Maugham W.S. The Razors Edge,p.156] 2) She felt that... she must go on leading her strained, humdrum life. This was her punishment for having made a mistake. She **had made** her **bed**, and she **must lie on it** [O'Hara J. Assembly, p.266]. 3) The laugh, the first they have heard from him sets

Trench's teeth on edge (G.B. Shaw). Tildagi barcha birliklar, jumladan FB lar uchun xos bo‘lgan eng muhim funksiya bu **pragmatik funksiya** hisoblanadi. Pragmatik maqsadga yo‘naltirilganlik frazeologik birliklar uchun xarakterli jihatlardan biridir. Rus tilshunosi S.G. Gavrin rus tilida frazeologik birliklarni tahlil qilganda, ularning bir necha funksiyalari mavjudligini ko‘rsatib bergan. Ana shu funksiyalar ingliz tili frazeologik birliklari uchun ham xarakterli hisoblanadi. He appears to know just how long he can torment me before I get my dander up [Mark Twain, The Adventures of Tom Sawyer, ch, IV, p.34] Hang it! You cut up quite nasty... [W. Thackeray “Pendennis” ch. XII, p.169] frazeologik birliklarning emotsionalligi ularning turli xil his-tuyg‘ulari, shaxs-predmetlarga nisbatan sub’yektiv munosabatlarini ifodalash bilan bog‘liqdir. frazeologik birliklarning emotsionalligi bir vaqtning o‘zida ikki ma‘noning reallashuvi va obrazlilik natijasida yuzaga chiqadi.. Darhaqiqat.., frazeologik birliklar qo‘rquv, shodlik, azoblanish, hayrat taajub kabi emotsional xususiyatlarni ifodalash imkoniyatiga ega. Masalan, “miserable as bandicoot”, “over a barrel”, “like a bastard”, “be for the high dive” kabi frazeologik birliklar dardu alam, xafagarchilik emotsional bo‘yog‘iga ega bo‘lsa, “have a ball”, “full of beans”, “a guy bird” frazeologik birliklari quvonch, sevinch emotsional bo‘yog‘iga ega. frazeologik birliklar lar uchun xarakterli funksiyalardan bo‘lgan stilistik funksiya tarkibiga giperbolizatsiya hamda intensivlik funksiyasi ham kiradi.

XULOSA

Yuqorida keltirilgan barcha funksiyalarni frazeologik birliklar nutq momentida bir vaqtning o‘zida namoyon eta olmaydi. Ba‘zi jihatlar doimiy, konstant vazifalar bo‘lsa, ba‘zilari faqat ma‘lum bir frazeologik birliklar uchun xosdir. Tilning frazeologik fondida alohida o‘rin tutadigan, maqol va matallar uchun **kumulyativ** funksiya xosdir.. Chunki ayanan maqollar xalq tarbiyasi umumlashmasi bo‘lib, kishilarni to‘g‘ri yo‘lga, yaxshilikka yetaklaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR (REFERENCES)

1. Абдуллина А.Р. Контекстуальные трансформации ФЕ в английском и русском языках: дис ...канд.филол.наук. – Казань, 2007. – 167с.
2. Абреимова П.А, Абдимомунова П.А. Жоржоллиани Д.А К вопросу о функционально-семантической классификации фразеологических единиц// Фразеология в тексте и словаре. – Самарканд, 1986. – С.51-53.

3. Авдеева О.И. Всероссийская научная конференция «Фразеология на рубеже веков: достижения, проблемы, перспективы» // Филологические науки. – М., 2000. - №5. – С. 122-125.
4. Sakayeva L. Baranova A. Методика обучения иностранным языкам, Kazan 2016.
5. Adrian Dorff. Teach English. A training course for teachers. Cambridge. University Press 1988.
6. Khusanovna K. G. Essential features of vocational education systems in Uzbekistan and Japan // European science review. – 2018. – №. 3-4.
7. ХАСАНОВА Г. Х. General and professional education systems of Uzbekistan and Japan: a comparative analysis // Иностранные языки в Узбекистане. – 2020. – №. 1. – С. 83-97.
8. Насирова, С. А. (2019). Языковая политика в Китае: идентификация общественно-политической терминологии. In *Китайская лингвистика и синология* (pp. 384-387).
9. Насирова, С. А. (2021). ВОЕННАЯ СИСТЕМА ДРЕВНЕГО КИТАЯ: ОБЗОР ТЕРМИНОВ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(Special Issue 1), 139-146.
10. Hashimova, S. A., & Nasirova, S. A. (2021). FEATURES OF FORMING OF ANIMATED NOUNS WITH THE AFFIXES IN MODERN CHINESE LANGUAGE. *Journal of Central Asian Social Studies*, 2(04), 1-10